

Аманова Роза Асановнанын 17.00.02 – музыкалык искусство адистиги боюнча искусство таануу илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазган **«Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасы»** аттуу диссертациясына расмий оппоненттин

П И К И Р И

Аманова Роза Асановнанын **«Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасы»** аттуу диссертациясынын темасы эң актуалдуу маселелердин бири болуп саналат. Ал актуалдуулуктун себеби көп кырдуу. Биринчиден, бул тема азыркы коомдогу ааламдашуу процессинде этносту сактоо маселеси менен тыгыз байланышат. Бул элдин тарыхын жана маданиятын терең аңдап билүү жолу аркылуу этникалык идентификацияны, анын дүйнөлүк коомчулуктагы өзгөчө ордун таануу менен негизделет. Азыркы мезгилде деградация элементи байкала баштаган батыштын маданияты дүйнөнүн бардык өлкөлөрү үчүн таяныч боло албайт. Дүйнөлүк аренага Кытай, Индия, Жапония ж.б. сыяктуу чыгыш өлкөлөрү чыга башташы жана маданияттын ар түрдүүлүгү кылымдар бою калыптанган тенденциянын негизинде анын өнүгүшүнүн индивидуалдык жолдорун түзөт.

Бирок, глобалдык маселеден тышкары бул диссертациянын темасынын тандалышынын өзгөчө баалоого болгон ички мүнөзгө ээ себептери бар. Биздин салттуу музыканы изилдөөдө Россиянын жана Кыргызстандын көптөгөн окумуштууларынын салымы диссертацияда далилдүү сыпатталган. Ошентсе да биздин мурасыбыз толук изилдене электигин мунга алышыбыз керек. Алды менен бул оозеки салттагы профессионализм (адискөйлүк) маселесине тиешелүү. Элдин тарыхый турмушунда миңдеген кылымдар бою калыптанган музыкалык искусствосунун оозеки салттагы профессионалдык катмары азыркы күнгө чейин кыргыз элинин чыгармачылык дараметинин жогорку жетишкендигин аныктайт.

Кыргыз тили менен катар эле оозеки салттагы профессионалдык музыка Кыргызстандын маданиятынын жалпы жана келчектеги абалын аныктоого негиз болуп саналат.

Чыгыш элдеринин маданиятына мүнөздүү болгон музыкадагы оозеки салттагы профессионализм маданий-тарыхый кубулуш катары СССРде XX кылымдын 70-жылдары изилдене баштаган. Бул жагынан алганда изилдөөчүлөр тарабынан көп иштер жасалды, жазуу салтындагы композиторлордон айырмаланын чыгармачылыгында импровизациянын диалектикалык «атаандашуу» таянычы болгон оозеки салттагы профессионалдардын музыкалык ой жүгүртүүсүнүн өзгөчөлүктөрү ачылган. Ар кандай өлкөнүн оозеки салттагы музыкалык маданиятынын өзгөчөлүгү сынатталды. Бул кубулушка социологиялык жактан караганда «устат-шакирт» окуу системасында изилдөөгө мүмкүнчүлүк түзүлгөн.

Диссертацияда кыргыз маданий мурасындагы аталган маселелер б.а. оозеки салттагы профессионализм боюнча изилдөө жүргүзүлгөн кеңири чагылдырылган. Автор изилдөө базасын максималдуу түрдө кенейтип, ага кыргыздардын чыгармачылыгындагы оозеки профессионализмдин бардык түрлөрүн киргизген. Алсак, шамандык дарымдардын музыкасы, манасчылардын жана башка кенже эпосторду айтуучулардын чыгармачылыгы, музыкалык жанрдагы өнөр таймаштары, аваздык жана аспаптык искусство камтылган. Башка тектеги түрк элдеринде оозеки профессионалдык чыгармачылыктын чөйрөсүн мындай толук камтыган изилдөөлөрүн кезиктирүүгө мүмкүн эмес. Иштин жаңылыгы булар менен чектелбейт. Биринчи жолу дүйнөдөгү эң күчтүү деп саналган, кыргыздын оозеки салттагы музыкасынын калыптанышына шарт түзгөн, музыка таануунун орус-советтик мектебинин салтын уланткан орус тилдүү этномузыка таануу илиминде автор оозеки салттагы профессионалдык музыкалык чыгармачылыктын башаттарын ачуу милдетин койгон.

Р.А.Аманованын аталган изилдөөсүнүн өзөгүн элдин көптөгөн кылымдарды кучагына алган тажрыйбасындагы баа жеткис рухун сактаган профессионалдардын салттуу музыкалык искусствосу түзөт.

«Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасынын маданий-тарыхый башаттары» аттуу биринчи бап кыргыздын музыкалык маданияты боюнча адабияттардын историографиясына арналуу менен «Кыргыздын салттуу музыкалык искусствонун изилдениш абалы», «Салттуу дүйнө бейне жана музыкалык искусство», «Көчмөндөр дүйнөсүндөгү салттуу маданият. Эпос – көчмөн кыргыз элинин салттуу маданиятынын сакралдык негизи», «Миф – салттуу маданияттын жаралыш негизи» аталышындагы төрт параграфка бөлүнгөн.

«Кыргыздын салттуу музыкалык искусствонун изилдениш абалы» аттуу параграфта кыргыздын салттуу музыкасы боюнча XVIII кылымдан берки тарыхый-этнографиялык булактар кеңири каралган, ошону менен бирге XX-XXI кылымдардагы эмгектердеги тарыхый-этнографиялык, музыка таануу боюнча, филологиялык жана лингвистикалык изилдөөнүн методдору талдоого алынган. Автор мурда колдонулбаган материалдарды, башкача айтканда, аска беттериндеги жазууларды, археологиялык табылгаларды жана орто кылымдагы миниатюраларды изилдөө ишинде материал катары пайдаланган.

Эркектердин бий тобунун жетекчиси болгон шамандын сөлөкөтү алгачкы доордогу профессионалдардын жаралышынан маалымат берет. Кийин алар түрк элинин маданиятында кыргыздарда манасчы, акын, комузчу, чоорчу, ырчы ж.б.; азербайжандарда озан, ашуг, мугамист; түркмөндөрдө бакшы, сазанда, түйдүкчү, дутарчы; казактарда салы, сере, акын, жырау, күүчү; өзбектерде макомчу, катта ашулачы ж.б. аталыштагы өнөр ээлери менен белгилүү.

Автор аска беттеринде тартылган шаман-бакшылардын дарымдарындагы музыкалык компонент түрк элдеринин келечектеги музыкант-профессионалдарынын чыгышына өбөлгө болгон деп туура белгилейт.

Транска кирүүнүн шамандык техникасы кийинчерек калыптанган кыргыздын оозеки салттагы музыкалык искусствону алып жүрүүчүлөрүнө – манасчы, ырчы, акындарына – кандайдыр бир деңгээлде өткөнү тууралуу жазган пикири колдоого арзыйт.

«Салттуу дүйнө бейне жана музыкалык искусство» аттуу параграфта автор музыка өзүнүн «предметсиз» табиятына карабай этностун бүтүндөй дүйнө бейнесин жана көчмөн элдин космогониялык түшүнүктөрүн жана сакралдык баалуулуктарын чагылдыра аларын далилдейт. Ал эми «Көчмөн дүйнөсүндөгү салттуу маданият. Эпос- кыргыз маданиятынын сакралдуу негизи» аттуу параграфта автор теңирчилик түшүнүгүнүн баалуулуктардын иерархиясындагы ордун жана анын музыкалык маданиятка (терминология, аспаптардын түзүлүшү, музыкалык структура) тийгизген таасирин ж.б. белгилейт. Диссертант руханий-этикалык нормалар: ички дүйнөнүн тазалыгы, жоомарттык, намыскөйлүк, улуулук, эркиндикти сүйүү – адамдын бул касиеттери бардыгы кыргыздардын искусствосун даңазалагандыгын негизги жыйынтык катары карайт.

«Миф – салттуу маданияттын жаралыш негизи» аттуу параграфта диссертант мифологиянын музыкага тийгизген таасирин эпикалык, ыр жанрларынын тексттери жана уламыштуу күү аркылуу карайт.

Биринчи бапта көчмөндөрдүн жашоо-турмушунда динин, мифтерин, дүйнө бейнесин калыптандырган жердеги жашоо ааламдык, космостук чөйрө менен карым-катышта болот деген түшүнүк басымдуу болгондугу тиешелүү материалдар менен кеңири ачылган. Демек, оозеки салттагы профессионалдар сактап келген, кийинки доорлордо пайда болгон кыргыз музыкасынын негизги функциясы бирдиктүү руханийликти берүү болуп саналат.

«Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасынын калыптаныш башаттары» аттуу экинчи бап маданияттын оозеки-профессионалдык катмары (бутагы) өнүп чыккан музыканын түрлөрүнө, жанрларын иликтөөгө арналып, беш параграфтан турат.

«Шамандык дарымдардын музыкасы жана анын музыкалык маданияттагы ролу» аттуу биринчи параграфта белгиленгендей бакшынын синкретикалык ишмердүүлүгү иш-аракеттердин ар кандай чөйрөлөрүн бириктирип, натыйжада искусствонун өзүнчө түрү болуп калган. Алардын ичинде

музыка өзгөчө мааниге ээ, т.а., музыка өзүнүн кайталанган ыргагы жана обончулугу (мелодикасы) менен шаманды жана айланадагы элдерди транска киргизет, азыркы психологиянын терминологиясы боюнча «аң-сезимдин өзгөргөн абалына» өткөрүп, адам жогорку жөндөмдүүлүккө ээ болот.

Автор транска кирүүнүн бул техникасына кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкалык искусствосунун өкүлдөрү, өзгөчө өтө чоң көлөмдөгү текстти эсине сактап, көп убакыт бою тынбай айткан манасчылар ээ экендигин белгилейт. Ошондой эле мындай табигый жөндөмдүүлүк адамдарды жана малды дарылаган, келечекти айта билген кээ бир ырчыларда жана аспапчыларда ж.б. байкалаары тууралуу маалымат берет.

«Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасынын семантикалык негиздери» аталышындагы экинчи параграфта автор түрк элдердин, анын ичинде кыргыз элинин музыкалык тилинин вертикалдык-обертондук принцибин талдоого алат. Гармониялык термелүүдөгү добуш – физикалык кубулуш катары кошумча үндөрдөн (обертондордон) турат. Обертондор адам психикасына таасир этүү менен биорезонанстык кубулушту жараткан жөндөмгө ээ. Коңур – гармониялык обертондорго бай, кыргыз музыкасына мүнөздүү болгон темброидеал. «Коңур добуш, коңур үн, коңур аваз» – угуучуну өзүнүн орбита-сына угуу сезимине (орбитасына) тарткан, медитациялык абалга жеткирген кубулуш.

Кыйытып айтуу – кыргыздардын пикир алышуусунун негизин түзөт. Алсак, бирөөнүн өлүмүн угузуу салтына байланыштуу комуз күүсү кыйыр билгизүүнүн (айтуунун) идеалдуу формасы катары эсептелген.

«Ритуалдык-жөрөлгөлүк музыканын руханий маданияттагы орду» жана *«Музыкалык структура жана каада-салттын символикасы»* аталышындагы экинчи баптын үчүнчү жана төртүнчү параграфтарында автор көптөгөн каада-салттардагы, өзгөчө азыркы мезгилге чейин сакталып калган музыканы кеңири сүрөттөйт. Ар кандай элдердин, анын ичинде кыргыздардын музыкасы каада-салттык обон кайрыктары (мелосу) терең жана ар тараптуу изилденген. Менин

«Песенная культура кыргызского народа» аттуу монографиялык эмгегимде каада-салт музыкасынын жанрдык тарыхына, анын эволюциялык маанидеги ролуна, музыкалык-структуралык өзгөчөлүктөрүнө басым жасалган.

Роза Асановна музыканын турмуш-тиричиликтик, календардык, каада-салттардагы ролун, тиги дүйнө менен бул дүйнөнү байланыштырган магиялык күч катары, социум тарабынан үй бүлөдөгү ынтымакты сактоого, мол түшүм алууга, мал-жанды көбөйтүүгө, элдин жашоосун жана ден-соолугун сактоого багытталган ырым-жырымдык иш-аракеттерди күчөтүүчү каражат катары баса белгилейт.

Ошентсе да, диссертанттын каада-салттагы музыкага кайрылуусунун себеби кеңири, т.а., каада-салттык музыканын маданияттын эволюциясындагы ролун ачып көрсөтүү болуп саналат. Автор кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкалык тили, жалпысынан, музыкалык искусствонун башаты каада-салттык маданиятта жатаарын далилдей алган. Ошону менен бирге, көптөгөн кылымдарды кучагына алган кыргыздын каада-салттагы музыкасы (фольклор) турмуштун, магиялык касиеттеги маданий маңыздардын концентрация болуп калганына өзгөчө көңүл бурган.

Каада-салттардын мааниси музыкалык эмес факторлор менен байланышпаган өз алдынча, «накта» музыкалык тилди калыптандырууда оозеки салттагы профессионалдардын чыгармачылыгынын негизин түзгөн. Далил катары диссертациядан алынган сүйлөмдөрдү толугу менен алалы: *«Дал ошол каада-салтта добуштар адамзаттын тажрыйбасы топтолгон чексиз мазмунга ээ болуп, акырындап салттык комплекстин бөлүгү катары эмес, өзүнүн пайда болушунун башатын жана контекстинин терең маңызын туюндура алган өз алдынча элемент болуп жашай баштайт»*. Салттагы жөрөлгөлөрдүн касиети катары сырдуулук кыргыздардын профессионалдык музыкасы аркылуу угуучунун руханий гармониясына болгон багытты өздөштүрүп алган.

Каада-салттагы ырлар профессионалдардын музыкасынын тематика-

сынын интонациялык негизи болуу менен музыкалык тилинин өзгөчөлүгүн айгинелейт. Музыкага болгон мындай жаңы көз карашты автордун изилдөөсүндөгү ачылыш катары саноого болот.

Кыргыз музыкасындагы профессионалдардын жана европалык композиторлордун чыгармачылыгындагы параллелдерге өзгөчө көңүл буруу зарыл. Буларда салттык музыканын колдонулушу типтүү көрүнүш. Ошондой эле кыргыздардын музыкалык тилинин өзгөчөлүгү вербалдык тил жана оозеки-поэтикалык чыгармачылыктын жанрлары менен тыгыз байланышы менен шартталат. Бул байланыш өнүккөн көчмөндөрдүн музыкасына тишелүү өзгөчөлүк катары каралат.

«Оозеки салттагы профессионалдык музыканын угуучуга тийгизген таасири» аттуу бешинчи параграфта автор оозеки салттагы профессионалдардын башкы максаты элге агартуучулук кызмат аткаруу, адеп-ахлагын жакшыртуу экендигин баса белгилейт.

«Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкалык-поэтикалык искусствосу жана анын багыттары» аттуу үчүнчү бап оозеки салттагы профессионалдык музыканын социалдык-эстетикалык параметрлери, бул искусствонун багыттары, кыргыздардын оозеки салттагы музыкалык искусствосундагы профессионализм маселесине арналган.

«Кыргыздын оозеки салттагы музыкалык искусствосундагы профессионализм маселеси» аттуу параграфта музыка таануу илиминдеги **профессионализмге** мындай теориялык аныктама берилет.

Оозеки жана жазма маданияттагы музыкалык искусстводогу профессионализм – социум тарабынан колдоого алынган өнөр жана ишмердүүлүктөгү жогорку чеберчилик. Бул универсалдуу формула искусство таануучулук анализ үчүн негизги критерий болуп калды.

«Айтыш – айтуучулук өнөрдүн өзгөчө түрү» жана *«Күү чертиш – кыргыздардын аспаптык өнөр жарышы»* аттуу параграфтарда аوازдык-аспапчылык өнөр жарышынын (фольклордук, профессионалдык, топтук,

индивидуалдык, импровизациялык, пландаштырылган ж.б.) бай формасы тууралуу маалыматтар берилген. Жарышка түшкөн өнөр ээсине зарыл болгон жогорку профессионалдык жөндөмдөр сыпатталган. Алсак, кеңири кругозор, кыргыздын тарыхын, музыкасын жана маданиятын, дүйнөдөгү саясий жагдайларды, атаандашынын үй бүлөлүк абалын, өз уруусундагы ордун, динди, учурундагы адабиятты ж.б. нерселер туралуу билүүсү зарыл болуп, эң негизгиси акындан тапкычтык жана акылмандык менен ой-жүгүртүүсү талап кылынган.

Аспапчы т.а. комузчу ар кандай стилдеги жана жанрдагы күүнүн кеңири, бай репертуарын, аларды аткаруунун жогорку техникасын, башкысы, күчтүү эс-тутумдук жөндөм, угуучулардын көз алдында музыкалык логикасын, мазмунун сактаган жаңы күүнү аткара билиши керек болгон.

Бул өнөр жарыштарынын ортоңку палеолит дооруна, дуалдык коомдогу маданиятка кетиши, анын байыркылыгынан кабар берет.

Аталган бөлүмдүн аягында автор мындай жыйынтык чыгарат: музыкалык өнөр жарышы музыканттын профессионалдык чеберчилигинин өсүшүнүн күчтүү стимулу болгондуктан мамлекет тарабынан бул өнөр жарышын өркүндөтүүдө колдоо талап кыланат.

«Оозеки салттагы аспаптык профессионалдык искусство. Музыкалык аспаптар – руханий маданияттын феномени» аттуу параграфта Р.А.Аманова кыргыздардын музыкалык аспаптарга байлыгын Евразияда кеңири тараган көптөгөн аспаптарды жараткан малчылардын маданиятынын типологиялык өзгөчөлүгү катары түшүндүрөт.

Музыкалык аспаптар жана музыка – көчмөндөрдүн маданиятына мүнөздүү атрибуттар, ошондуктан аталган маданиятта музыкалык аспаптар алды менен руханий маданияттын феномени болуп саналат.

«Музыка жана комуз күүлөрүндөгү ымдоо-жаңсоо тилинин синкретиси» аттуу параграфта кыргыз күүлөрүнүн улуттук өзгөчөлүгү ачылып көрсөтүлөт: комуз күүлөрү сөз (уламыш же баян), музыка+ымдоо-жаңсоонун

синкреттик биримдиги болуп саналат.

Күү аткарууда коштогон ымдоо-жаңсоолор кыргыздын чертме кыл аспаптарында аткарууга мүнөздүү көрүнүш. Чертме хордофонго кыргыздын комузунан тышкары өзбектин, уйгурдун дутары, казактын домбрасы, орустун балалайкасы ж.б. көптөгөн аспаптар кирет. Комуз күүлөрүн коштогон ымдоо-жаңсоолор публиканын көңүлүн бурдуруу максатын көздөйт деген көз-караштар жашап келген.

Р.А.Аманова илимде биринчилерден болуп аталган ымдоо-жаңсоолор өткөн көчмөн доорунда кеңири колдонулган аңчыларга, сарбаздарга (согушкерлер) тиешелүү ымдоо-жаңсоо тилинин маанилик бирдиктери экендигин далилдейт. Чындыгында бир кездерде күүнү угуучулар ал ымдоо-жаңсоолорду текст катары «окуй алышкан». Автор өзүнүн концепциясынын далили катары төмөндөгүдөй фактыларды келтирет: 1) көчмөндөрдүн ымдоо-жаңсоо тили жөнүндө тарыхчылардын маалыматы; 2) кыргыздардын «Ымдаганды түшүнбөгөн, жандаганды андабайт» деген макалы; 3) америкалык жазуучу Дж.Шульцтун генетикалык (А.А. Клёсов: Занимательная ДНК-генеалогия) жана тилдик (А.Каримуллин: Прототюрки и индейцы Америки. По следам одной гипотезы.) жактан Сибирь түрк элине жана кыргыздарга жакын болгон америкалык индеецтердин ымдоо-жаңсоо тили болгондугу тууралуу ж.б. логикалык жактан ырааттуу түзүлгөн далилдик базаны колдонушу менен аныктап ХХI кылымдагы улуу комузчу Болуш Мадазимовдун окуучусу Саадабай Шабдановдон алынган кээ бир ымдоо-жаңсоолордун конкреттүү чечмелениши тууралуу маалыматтар жыйынтыктайт.

«Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкалык искусство-сунун аваздык-аспапчылык багыты» аттуу параграфта профессионал аваздык чыгарма (ыр) жаратуучулардын жана аткаруучулардын ой-жүгүртүүсү талдоого алынып, мурунку бөлүмдөрдөгүдөй эле өзгөчө мамиле менен ыр өнөрүнүн интерпретациясына терең анализ жүргүзүлөт.

Ырдын тексти менен обонунун синкреттик карым-катышы ырдын обондорун (мелодикасынын) ырдын сөзүнүн түзүлүшүнө жана добушуна көз каранды кылат. Бирок, элдик-профессионалдык ырларда бул көз карандылык үстөмдүк кылбастан, чыгармадагы обончулук өз алдынчалыкка ээ болуп, интенсивдүү өнүгүп, обондун ыргагы менен, алексикалык сөздөр жана ырдын сөзүнүн обон менен асинхрондуулугу жаралат. Р.Аманова кыргыз ырчыларынын өзгөчө авазын аталган искусствонун улуттук өзгөчөлүгүнө байланыштырат. Ал өзгөчөлүктүн жоголушу менен добуш, чыгарманын музыкалык мазмуну өзгөрүүгө учурайт деп эсептейт.

Көпчүлүк учурда авторлор ырдын сөзүн өздөрү жаратуу менен, көп курамдагы көлөмдү туюнткан синкреттик (поэзия – ырдын обону – аспаптын партиясы + аткаруучулук искусствосу) чыгармачылыктын алып жүрүүчүлөр экендигине терең анализ жасалган. Алардын синкретикалык чыгармачылыгынын көп курамдык көлөмүн Р.Аманова «партитуралык ой-жүгүртүү» деп атайт. Менин пикирим боюнча, бул аныктама абдан маанилүү жана музыка таануу илиминде өз ордун таба алат. Ырчылардын партитуралык ой-жүгүртүүсүнүн далили катары Орто Азия аймагындагы отурукташкан элдердин искусствосундагы аваздык-аспаптык профессионализмдин өнүгүшүн көрсөтүүгө болот. Орто Азияда жашаган элдердин ырларынын көп курамдык «партитурасы» музыканттардын ансамблинин коштоосунда аткарылат – ырчы өзүнүн партиясын аткарат, аспапчылар (дutar, gijjak) өз алдынча коштоо-лорду аткарышат, урма аспапчылар жалпы ыргактык өзөктү (канваны) жөнгө салуу менен колдошот. Бул чогуу аткарылган чыгарманын сөзү башка акынга таандык.

Р.Аманова өлкөбүздөгү оозеки салттагы профессионалдык музыкалык искусствонун алып жүрүүчүсү катары бул катмардагы профессионалдардын чыгармачылык чеберчилигинин «ички» абалын терең түшүнө алат, натыйжада маданиятты «сыртынан» изилдеген музыка таануучу окумуштуулардан айырмаланып кыргыз профессионалдарынын музыкасынын өзгөчөлүгүн терең

сыпаттоого мүмкүнчүлүгү бар. Автор байкаган комуз күүлөрүн коштогон ымдоо-жаңсоолор, ыр жаратуучулардын жана аткаруучулардын партитуралык ой жүгүртүүсү изилдөөнүн жаңылыгы катары баалого болот.

Салттуу музыканын чыгармачыл профессионалдары кыргыздардын философиясын, этикасын алып жүрүүчүлөр болушкан. Алардын чыгармачылык деңгээли – төкмөчүлүктө көрүнөт. Кыргыздын салттуу музыкасынын классиктери колдонгон искусстводо чыгармачылык автордук (жеке жаратмандык), авторлоштук (тең жаратмандык) жана аткаруучулук (чыгарманын түп нускасын угуучуга жеткирүүчүлүк) тарых мерчемдеринде каралып, натыйжада түп нускадан алыстабаган варианттардын пайда болушуна шарт түзөт деген жыйынтык бизди ынандырат.

Р.Аманова профессионал музыканттардын искусствосун мындай сыпаттайт: «Батыштагы искусствонун мааниси жоголуп бара жаткан тенденцияны, экспериментти байкоо азыркы мезгилде өзгөчө мааниге ээ болуп калды. Биз элге жогорку гуманисттик идеал тартуулаган салттуу музыканын профессионалдарын өзгөчө баалообуз керек».

Р.Аманованын изилдөөсү илимий иштин корутундусунда белгиленгендей Кыргызстандагы оозеки салттагы профессионалдык музыкалык искусствонун көркөм жана этикалык баалуулугунун бекемдигин дагы бир жолу далилдеди.

Корутунду

Бул диссертациялык иш кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасынын бардык багыттары боюнча алгачкы изилдөө болуп саналат.

1. Бул эмгекте биринчи жолу профессионалдуулукка ар тараптуу жана системалык анализ жүргүзүлгөн. Бул маселени чечүүдөгү мезгилдик көз караш авторго байыркы диний дүйнө таанымдык системанын тереңине – теңирчиликке, мифологияга, дүйнө таанымга көңүл бурууга шарт түздү. Мейкиндик көз карашта элдин чарбачылык-экономикалык турмушу жана ритуалдык, ырым-жырымдык практикасы камтылган. Оозеки салттагы профессионалдык искусствонун бардык

маанилүү кубулуштарынын камтылышы жана алардын «уңгусу» элдин руханий тажрыйбасынын репрезентанты б.а маани-маңыз системасы катары анын маданияттагы ролу толугу менен ачылган.

2. Автор тарабынан коргоого коюлган негизги жоболор илимий негизге ээ болуу менен бирге иште кыргыздардын оозеки салттагы профессионалдык музыкалык искусствосу азыркы маданияттын тарыхый мурасы жана жандуу кубулушу катары концептуалдык-теориялык анализи сунушталат.

3. Диссертациялык изилдөөнүн айырмаланган өзгөчөлүгү – иликтөөгө алынган материалдын кеңдиги, архивдик жазуулардан баштап азыркы автордун архивинде сакталган аткаруучулардын үн жазууларына чейин колдонулушу менен шартталат.

4. Диссертациялык иштин өзгөчө жетишкендиги: диссертация азыркы мезгилде эң белгилүү, өнөрлүү аткаруучу, жаңы чыгармаларды жаратуучу, кыргыздын кылымдарды камтыган оозеки салттагы профессионалдык искусствосун улантуучусу тарабынан жазылып, кыргыздын музыкалык өнөрүнүн улуттук өзгөчөлүгү илимий жактан жеткиликтүү ачылгандыгы болуп саналат.

5. Диссертациянын негизги жыйынтыктары жана теориялык жоболору автор тарабынан 23 илимий макалада анын ичинен жыйырмага жакыны чет элдик басылмаларда (ондон ашууну РИНЦке кирген) чагылдырылган. Ошону менен бирге изденүүчү эл аралык илимий-практикалык конференцияларга катышып, баяндама жасоо менен өзүнүн изилдөөсүн апробациядан өткөргөн.

Диссертациялык изилдөөнүн баа жеткис жетишкендиктерин белгилөө менен кемчиликтерди да көрсөтпөй көюуга болбойт. Алсак, оозеки салттагы профессионалдык музыканын ар кандай багыттары бир кылка иликтөөгө алынган эмес. Бул аталган багыттардын илимий жактан изилденишинин жетишерлик деңгээлде изилдене электиги менен байланышат. Бирок, бул кемчилик диссертациялык иштин жалпы мазмунуна доо кетирбейт жана жогорку илимий-теориялык деңгээлин төмөндөтө албайт. Аталган иш актуалдуулукка, илимий жаңылыкка, теориялык жана практикалык маанилүү-

лүккө ээ болуу менен бирге оозеки салттагы профессионалдык музыкалык искусствонун теориялык жана практикалык маселелерин толук иштеп чыгууда чоң салым кошот.

Жыйынтык. Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасы» аттуу диссертация КР ЖАК тарабынан коюлган талаптарга толук жооп берет, анын автору Роза Асановна Аманова 17.00.02 – Музыкалык искусство адистиги боюнча искусство таануу илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алууга татыктуу.

**Расмий оппонент,
искусство таануу илимдеринин доктору,
профессор
Дүйшалиев Камчыбек Шаменович**

Подпись проф. Дүйшалиева К. Ш.

Жыйынтык. Кыргыздын оозеки салттагы профессионалдык музыкасы» аттуу диссертация КР ЖАК тарабынан коюлган талаптарга толук жооп берет, анын автору Роза Асановна Аманова 17.00.02 – Музыкалык искусство адистиги боюнча искусство таануу илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алууга татыктуу.

Stamp: Министерство образования и науки Кыргызской Республики
 АДИСТЕР БӨЛҮМҮ
 ОТДЕЛ КАДРОВ
 06.08.2007

Подпись проф. Дуемисова К. М.

[Signature]